

MOGUĆNOST ORGANIZIRANJA OBITELJSKOG GOSPODARSTVA

D. Hrsto i Spomenka Bataljak

Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zavod za upravljanje poljoprivrednog gospodarstva

SAŽETAK

Obiteljsko gospodarstvo da bi postalo osnovni i najvažniji čimbenik hrvatskoga agrara mora imati sigurnost prodaje svojih proizvoda uz stimulativne cijene odnosno prihvatljivu zaradu i profit. Mora se zaštititi od damping uvoza, te da postigne na tržištu cijenu svojih proizvoda koje uvažava kvalitetu njegovih proizvoda. Da bi se ovi osnovni uvjeti osigurali, trebala bi se organizirati burza poljoprivrednih proizvoda koja bi polučila sigurnu i trajnu agraru proizvodnju. Ujedno bi obiteljska gospodarstva sa niskom kvalitetom proizvoda nestala ili bi morali proizvoditi kvalitetan proizvod ili bi ostvarili minimalan dohodak.

UVOD

Temeljem opće tendencije, kako znanstvene te činjenične, obzirom na vlasništvo poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj, agrarna politika se usmjerila ka obiteljskom gospodarstvu. Međutim u R. Hrvatskoj egzistira približno 535 tisuća gospodarstava. Vlasnička struktura zemljišta od 0.5-3 ha vlasništvo je 260 tisuća obitelji. Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva od prvih dana 1990. sve čini da novčana sredstva u 90% slučajeva odobrava kao poticajni kapital obiteljskim gospodarstvima. Tijekom potpune vlasničke promjene ukupnog gospodarstva ka mjerilima zapadno - europskog privređivanja koje je povezano sa društveno - političkim i pravnim prilagodbama na uzusima demokratskih zemalja, agrar je zapao u jedan "vakuum". Posljedice ratnih razaranja, nedostatak kapitala, te specifičnosti agrarne proizvodnje neumoljivo su dovele do današnjeg načina gospodarenja na obiteljskim gospodarstvima.

PREDMET I CILJ RADA

Suvremena poljoprivreda bazirana je na intenzivnoj poljoprivredi, koja je regulirana modelima državnih subvencija ili modelom poljoprivredne burze. Hrvatsko obiteljsko gospodarstvo mora imati od ova dva modela jedan ili oba, ako želimo da agrar postane stabilan, moderan, odnosno europskog tipa proizvodnje. Uz navedeno mora osigurati zainteresiranost potencijalnih ulagača kapitala u njega.

METOD RADA

Snimanjem navedena dva obiteljska gospodarstva, te analizom troškova, ukupnog prihoda i financijskog rezultata željelo se ukazati na smjernice koje bi trebale egzistirati da obiteljsko gospodarstvo postane kičma agrarne proizvodnje Hrvatske. Gospodarstva se mogu uzati za primjer jer su obzirom na svoje osobine iznad prosjeka obiteljskih gospodarstava, te ulaze u poželjan primjer kakva bi gospodarstva globalno trebala biti.

OSOBI NE OBITELJSKOG GOSPODARSTVA

U Hrvatskoj temeljem statističkih podataka ima 535 tisuća gospodarstava, od čega 105 tisuća nemaju zemlje. Nepogoda se iskazuje u čimbeniku da 62% čine gospodarstva sa površinom zemlje od 0.5-3 ha, dok 31% su gospodarstva sa površinama od 3-8 ha. U analiziranom razdoblju (vidi tablicu 1.) vrlo malo se je promijenilo u veličini posjeda obiteljskih gospodarstava, ali se je povećao broj gospodarstava bez zemlje za 97 tisuća. Prikazana obiteljska gospodarstva (vidi tablicu 2.) raspolažu sa 7,3 odnosno 10 ha oranice, s prosječnom površinom parcele od 1 ha. Gospodarstva su ratarsko - stočarskog tipa, osim što gospodarstvo B ima i povrtlarsku proizvodnju. Struktura ratarske proizvodnje na gospodarstvu A je 80-90% krumpir, dok gospodarstvo B sije 55% kukuruza i 22% pšenice, ostalo su povrtlarske kulture. Stočarska proizvodnja na gospodarstvu A bazira se na seda mlječnih krava, a gospodarstvo B ima tov svinja. Bitno je iznijeti i podatak da su obiteljska gospodarstva četveročlana, bez osobnih primanja što također daje opravdanost uzimanja istih za uzorak.

Tablica 1. Broj obiteljskih gospodarstava prema površinama

Grupa poljoprivrednih gospodarstava prema ukupno korištenoj površini zemljišta	Broj gospodarstava	
	1951.	1991.
Ukupno	549.737	534.266
bez zemlje	7.253	105.049
0.5- 1.00	80.736	80.873
1.01- 2.00	110.902	109.998
2.01- 3.00	98.320	74.995
3.01- 5.00	127.677	80.441
5.01- 8.00	79.633	53.230
8.01- 10.0	20.423	16.357
10.01- 15.00	16.806	9.737
15.01- 20.00	4.392	2.157
preko 20.00	3.595	1.429

Tablica 2. Struktura poljoprivrednih površina i broj osoba

	A		B	
	1992	1993	1992	1993
1. Oranice	7.32	7.32	11.48	10.23
a) vlastite	5.39	5.39	7.41	7.41
b) zakupljene	1.93	1.93	4.07	2.82
2. Vrtovi	0.017	0.017		
3. Voćnjaci	0.09	0.09	0.07	0.07
4. Vinogradi	0.071	0.071	0.17	0.17
5. Livade	3.385	3.385	1	1
a) vlastite	1.785	1.785	1	1
b) zakupljene	1.6	1.6		
OBRADIVO	10.883	10.883	12.72	11.47
9. Šume	1.1	1.1	0.64	0.64
UKUPNO	11.98	11.98	13.36	12.11
Prosječna površina parcele	1.19	1.19	0.795	0.765
Broj dijelova uk. korištene poj. površine	10	10	16	15
Prosječna udaljenost poljoprivrednih površina od gospodarstva (metara)	1100	1100	2266	2417
Ukupno broj		4		4
Radno aktivni		4		4
S osobnim primanjima		0		0
Izdržavani		0		2
Isključivo zaposleni na gospodarstvu		2		1
Povremeno zaposleni na gospodarstvu		2		1
Rijetko zaposleni na gospodarstvu		0		2

PRIHODOVNO- TROŠKOVNA STRUKTURA GOSPODARSTAVA

Analizirajući dato stanje na gospodarstvima, oba gospodarstva ostvarila su negativan financijski rezultat, odnosno gubitak. Uvidom u iznose kapitala koji je izdvojen za plaće djelatnika po gospodarstvu za članove obitelji, iznos se mjesečno kreće prosječno 300 kuna po osobi. Temeljem ostvarenih gubitaka, ako bi se obiteljsko gospodarstvo ponašalo po uzancima svake tvrtke, da nadoknadi ostvareni gubitak, gospodarstvo A smanjilo bi plaće djelatnika za 5000 kuna, odnosno gospodarstvo B moralo bi cjelokupnu plaću vratiti i neplatiti svoj osobni rad. Gospodarstvima ostaje isključivo namirivanje osobnih potreba domaćinstva (prehnara) roz proizvode koje proizvedu na gospodarstvu.

ŠTO ČINI UČINKOVITO OBITELJSKO GOSPODARSTVO

Prezentirana dva obiteljska gospodarstva morala bi povećati oranične površine koje bi bilo obvezno praćeno povećanjem priroda p ojedinići površine.

Posljedica bi dovela do intenzivnijeg ratarenja, odnosno outrošena sredstva bi poprimila osobine regresivnih troškova, što bi omogućilo vlasnicima gospodarstava da se približe optimalnim troškovima. Stočarska proizvodnja također mora biti produktivnija obzirom na kvantitet. Temeljem ovih jednostavnih zahvata troškovi bi se u apsolutnom iznosu smanjili za 8-9% po jedinici učinka. Međutim, Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva trebalo bi intenzivno poraditi na uvođenju burze poljoprivrednih proizvoda. Burza bi omogućila zaštitu poljoprivrednom proizvođaču kroz stimulaciju proizvodnje kategoriziranih proizvoda visoke kvalitete, pristup informacijama o potražiocu roba, ponuđaču kapitala, te općenitim tijekovima na tržištu poljoprivrednih proizvoda. Proizvođači na obiteljskim gospodarstvima temeljem burze sklopili bi trajna i sigurne poslovno - gospodarstvene veze te se mogli isključivo posvetiti poljoprivrednoj proizvodnji.

Tablica 3. Struktura proizvodnje

Kultura	A		B	
	1992	1993	1992	1993
Kukuruz	0.39	0.07	6.22	5.66
Stočna repa	0.7		0.05	
Krumpir	5.85	6.89		
Silažni kukuruz	0.86	0.357		
Pšenica			2.86	1.8
Šećerna repa		1.43	0.43	
Krastavci			0.07	0.42
Zob			0.86	0.57
Ječam				0.8
Špinat				0.57
Kupus, kelj, cvjetača				0.57
Kukuruz	5.4	0.9	54.1	55.34
Stočna repa	1.0		0.4	
Krumpir	81.6	94.3		
Silažni kukuruz	12	4.8		
Pšenica			24.9	17.6
Šećerna repa			12.5	4.2
Krastavci			0.6	4.11
Zob			7.5	5.57
Ječam				7.82
Špinat				5.57
Kupus, kelj, cvjetača				5.57
Krave	5	7		
Telad	4	7		
Godišnja proizvodnja mlijeka	21000	25000		
Krmače	1	1	19	22
Nerasti			1	1
Tovne svinje - vlastiti tov	4	5	5	5
Tovne svinje - tov u kooperaciji			308	322
Prasad			53	60

Tablica 4. Financijski rezultat gospodarstva u 1993.

Gospodarstvo	A	B
Vrijednost proizvodnje	57.190	46.850
Utrošena sredstva	62.180	61.808
- direktni troškovi	70%	66%
- plaće djelatnika	14.865 (25%)	14.011 (20%)
Financijski rezultat	-4.990	-14.958

Da bi obiteljsko gospodarstvo postalo pokretačem agrara Hrvatske, uposleni djelatnici moraju osim sigurnosti da su vlasnici u svojoj tvrtki ostvarivati i zadovoljavajuću plaću za svoj osobni rad. Sve ostalo što ostvare momentalnim događanjima na burzi, veći profit zbog uvećane cijene njihovih proizvoda, mora se tretirati kao i kod poslovanja svake tvrtke, a ne kao da do sada podmirju egzistencijalne potrebe osoba koje čine obiteljsko gospodarstvo.

Da bi obiteljsko gospodarstvo u potpunosti ispunilo očekivanja, odnosno da bi postalo proizvodno - ekonomski profilirano i stabilno mora ostvariti tijekom vegetacijske godine isgura nprichod koji će polučiti profit i zadovoljavajuću zaradu vlasnicima gospodarstva.

LITERATURA

1. Mr. Spomenka Bataljak: "Utjecaj korištenja strojeva na ekonomiku proizvodnje odabranih seljačkih gospodarstava" - magistarski rad
2. Doc. dr. D. Hrsto, M. Raković: "Financiranje i kreditiranje obiteljskih gospodarstava", Pula 1994.
3. Prof. Ž. Majcen: "Troškovi i kalkulacije"

Adrese autora - Authors' adresses:
Doc. dr. sci. D. Hrsto,
Mr. sci. Spomenka Bataljak
Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zavod za upravljanje poljoprivrednog gospodarstva
10000 Zagreb, HR

Primljeno - Received:
26. 02. 97.